

Культурне життя України у
другій половині 19 століття.
Фольклор та декоративно-
ужиткове мистецтво.

Підготувала учениця 10 класу
Кременчуцької гімназії №5
імені Т.Г.Шевченка
Ладода Юлія Олегівна

-
- Тема: Культурне життя України у другій половині 19 століття. Фольклор та декоративно-ужиткове мистецтво.
 - Мета: Ознайомитись із фольклором та декоративно-ужитковим мистецтвом в Україні в другій половині 19 століття; відшукати інформацію про декоративно-ужиткове мистецтво центральної України; ствердити, що культурний поступ України в другій половині 19 століття був важливим чинником у становленні української нації.

Декоративно-ужиткове мистецтво

Народна вишивка, ткацтво, писанкарство, килимартсво, гончарство, іграшка, декоративна обробка металу, дерева та шкіри, ювелірні вироби – усе це види декоративно – ужиткового мистецтва. “Декоративне” в перекладі з латинської означає “прикрашене”, а “ужиткове” вказує на практичну користь предметів.

Вишивка

□ Найпопулярнішим видом прикладної народної творчості було вишивання. Воно не потребувало громіздкого устаткування. Фантазію не обмежували можливості техніки. Для вишивання найчастіше використовували нитки червоного кольору — символу життя, творчої енергії, завзята. Вишивкою прикрашали рушники, скатерки, підзори на простирадлах. Вона була майже неодмінним елементом одягу. Вишивка оздоблювала хустки, фартухи, кожухи, а особливо коміри, рукави, манжети, лиштви сорочок, які називали «вишиванками».

Історичне джерело

- Візерунки, використовувані здебільшого вишивальницями Поділля, де вишивання було особливо розвинуте, мали назви: дерево-квітка, орлики, шулики, півники, барани, ромби, зірки, вужики, кривульки, хмелики, качалочки, пунктирні сикавки, гребінчики, спіральні цуцики та юрки, гусячі лапки, зозульки, кудрявці, мушлі, собачки, виноград, віконця, вітряки, вертуни, кривоноги, восьмироги, семироги, триноги, дзвони, княгині, королівни, панни.

Ткацтво та килимарство

- З початку XIX ст. дедалі більше механізується килимарство й ткацтво. Отже, і в цих галузях продукція великих майстерень і мануфактур Галичини, Поділля, Лівобережжя, Слобожанщини витісняла ручну роботу. У середині XIX ст. лише підприємства Харкова виготовляли щорічно близько 25 тис. килимів і попон. Не загубило давньої слави як осередок народного художнього ткацтва містечко Кролевець на Лівобережжі. Кролевецькі рушники мали попит навіть за межами України

Писанкарство

□ . Писанкарство вважається одним із найцінніших різновидів українського декоративного розпису. За період XIII до другої половини XIX ст. у писанкарстві майже не виникає нових елементів. Найдавніші писанки, виготовлені з курячих яєць, зберігаються в музеях і датовані другою половиною XIX – початком XX ст. Вони мають характерні ознаки кожного регіону їх виготовлення. Улюбленим кольором майстрів був жовтий та світло-зелений на темному, здебільшого коричневому або чорному тлі. Такі писанки можна побачити у Державному музеї історії України.

Декоративна обробка шкіри

Одним з активних напрямів розвитку ужиткового мистецтва епохи була декоративна обробка шкіри. Вона знаходила широке застосування при виготовленні різноманітних мистецьки оздоблених речей повсякденного вжитку заможних верств суспільства, частин озброєння. Проте найвідоміші багато декоровані оправи книг, які набули значного поширення з розвитком друкарства. Найраніші зразки мистецьких книжкових палітурок демонструють оправи актових книг львівського міського архіву середини — другої половини XVI ст. (ЦДІАУЛ). У практиці першої половини наступного століття поряд із традиційним сюжетним та орнаментальним тисненням поширюється тиснення золотом, в сюжетній тематиці домінує Розп'яття.

Різьблення по дереву

□ У XVIII–XIX ст. різьблення в Україні досягло найвищого рівня. Різьбленням оздоблювали деталі будівель — одвірки, сволоки, балки, калічники, піддашні дошки, горішні вікна. В інтер'єрі житла різьбленням прикрашали віконниці, одвірки, полички, мисники. Особливу увагу різьбярі приділяли сволоку, який займав більше місця в інтер'єрі. Часто його оздоблювали плосковимчастим різьбленням з мотивами розеток, кіл, смужок, ламаних ліній, бокові частини іноді профілювали крученим орнаментом. Традиція оздоблення сволоків існує в народному будівництві досі

Гончарство

□ Наприкінці XIX століття в Україні налічувалося близько 700 гончарних осередків із самобутніми традиціями організації виробництва, історично сформованими художніми системами декорування виробів, професійною обрядовістю. У гончарстві з'являються небачені до того форми, декор запозичають з інших видів мистецтва, передусім із вишивки. Гончарні вироби формують методом пластичного формування. Побутові і декоративні вироби із гончарної кераміки, пористі, дрібнозернисті, з натуральним кольором глини, часто неглазуровані. Готові вироби інколи покривають ангобами і глазурями.

Лозоплетіння

У другій половині XIX ст. лозоплетіння на Поліссі набуло широкого розвою. Крім зазначених речей, почали виготовляти дорожні корзини та козуби, легкі дачні меблі, дитячі візочки, іграшки тощо. Кора при цьому звичайно знімалася. Залежно від конкретних виробів лозини використовували круглі або стругані чи розщеплені уздовж, у природному або пофарбованому вигляді.. Використовуючи також розколоті лозини, лико чи мотузки, виготовляли солом'яні сіяники, плетінки (кадовби, солом'яники) для зберігання зерна й інших продуктів, одягу тощо.

Фольклор

Як і будь-який інший результат творчої діяльності фольклор є об'єктом права інтелектуальної власності. Народна музична творчість проявлялася здебільшого в думках, виконуваних у супроводі бандури, кобзи чи ліри. Вершин у цьому досяг кобзар Остап Вересай, митець із колосальною пам'яттю, чудовим голосом і високою виконавською майстерністю. Розквітає також талант кобзарів Павла Братиці й Михайла Кравченка. Поширеними серед народу були козачок, гопак, дудочка та інші танці. Грали, крім згаданих музичних інструментів, також на цимбалах, сопілках, скрипках, басолях.

□ Розвивалась також народна творчість – усна поезія, музичний фольклор, прикладне мистецтво. Народна пам'ять зберегла найкращі здобутки попередніх поколінь і одночасно збагатилася новими. Досить поширеними стають наймитські заробітчанські пісні, створені людьми в коротких перепочинках між роботою. Тому вони й відображали тяжке життя простих людей, роботу в наймах чи на заробітках. Водночас розвивався казковий жанр, збагачувався героїчний епос думами про Богдана Хмельницького, Івана Богуна, Максима Кривоноса та інших народних ватажків. В історичних піснях знайшла відображення боротьба проти загарбників і гнобителів. Зароджується фольклор, в якому відображаються насамперед тяжкі умови праці на фабриках, заводах і в сільському господарстві. Усна народна творчість доповнювалася приказками, прислів'ями і анекдотами, суть яких визначалась прислів'ям – "Народ скаже, як зав'яже".

Історичне джерело

□ Український фольклор приваблював і європейських композиторів. Так, перебуваючи в **60-х** роках за кордоном, Марко Вовчок протягом двох тижнів щодня по **5** годин наспівувала з пам'яті українські народні пісні німецькому композитору Едуарду Мертке. Так було впорядковано до друку **8** збірників, але вдалося видати лише один у Лейпцигу в **1866** р. Він містив слова й ноти понад **200** українських народних пісень. Славнозвісний російський композитор П. Чайковський упродовж **20** років відвідував Україну, подовгу жив на Поділлі й дійшов висновку: «Бувають щасливо обдаровані натури і бувають також щасливо обдаровані народи. Я бачив такий народ, народ-музикант. Це — українці»

Український народний танець “Гопак”

Заробітчанські пісні

- Новим явищем у народній творчості кінця **XIX** — початку **XX** ст. стали робітничі пісні. В них відбилася свідомість пролетаріату, що піднімався на боротьбу проти самодержавно-капіталістичного ладу, за побудову суспільства на нових, соціалістичних засадах. Для цих пісень характерні нові поетичні узагальнення і образи. Так з'являється образ червоного прапора як символ революційної боротьби й інтернаціональної єдності; справедливий суспільний лад постає в образі сонця правди і свободи, яке засяє всім трудящим.

Найвідомішими заробітчанськими піснями були:

- А ТАМ КРАЙ ДОРОГИ
- АМЕРИКА, АМЕРИКА, ЯКА ТИ НЕВДОБНА
- БІДНИЙ ЧОЛОВІК, БІДНИЙ, ТА НЕ МАЄ ЗВІДКИ ЖИТИ
- БІДНО ЖИВ Я В РІДНІМ КРАЮ, ГОРЕ МОЄ, ГОРЕ
- БРАЛА ДІВКА ЛЬОН, ЛЬОН
- БУВАЙТЕ ЗДОРОВІ, СОСНОВІ ПОРОГИ
- БУВАЙТЕ ЗДОРОВІ, ТУТЕШНІЇ ЛЮДЕ
- БУЛА ПОЛЬЩА, БУЛА ПОЛЬЩА, А ТЕПЕР РОСІЯ
- В АМЕРИЦІ СИПАНА ДРАЖІЧКА

Музичні інструменти

- Народні музики грали також на цимбалах, сопілках, скрипках, басолях. їхній репертуар пов'язувався з народними піснями й танцями: козачком, гопакком, дудочкою та ін. Жодне народне свято не обходилося без троїстої музики — скрипки, цимбал і бубна. У селах, особливо у свята, усю ніч лунали пісні.

Висновок:

- Друга половина 19 століття стала часом помітного поступу в справі національної консолідації українців. В умовах народно модернізації суспільства етнічна маса населення почала перетворюватися в націю, кращі представники якої ставили питання відродження державності. Інновації згодом набували місцевої специфіки й ставали органічними складовими регіональної народно-побутової культури. Ці зміни позитивно позначилися і на повсякденному побутовому та релігійному житті українців.